

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

6 octombrie 2021 *

„Trimitere preliminară – Concurență – Repararea prejudiciului cauzat printr-o practică interzisă la articolul 101 alineatul (1) TFUE – Determinarea entităților răspunzătoare pentru reparație – Acțiune în reparație îndreptată împotriva filialei unei societăți-mamă și introdusă în urma unei decizii de constatare a participării doar a acestei societăți-mamă la o înțelegere – Noțiunea de «întreprindere» – Noțiunea de «unitate economică»”

În cauza C-882/19,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Audiencia Provincial de Barcelona (Curtea Provincială din Barcelona, Spania), prin decizia din 24 octombrie 2019, primită de Curte la 3 decembrie 2019, în procedura

Sumal SL

împotriva

Mercedes Benz Trucks España SL,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, doamna R. Silva de Lapuerta, vicepreședintă, domnii J.-C. Bonichot și A. Arabadjiev, doamna A. Prechal, domnii M. Ilešič, L. Bay Larsen, A. Kumin și N. Wahl, președinți de cameră, domnul D. Šváby (raportor), doamna L. S. Rossi și domnii I. Jarukaitis și N. Jääskinen, judecători,

avocat general: domnul G. Pitruzzella,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Mercedes Benz Trucks España SL, inițial de C. von Köckritz și H. Weiß, Rechtsanwälte, și de P. Hitchings și M. Pérez Carrillo, abogados, ulterior de C. von Köckritz și H. Weiß, Rechtsanwälte, A. Ward, abogado, și M. López Ridruejo, abogada;
- pentru guvernul spaniol, de S. Centeno Huerta și L. Aguilera Ruiz, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: spaniola.

- pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de S. Fiorentino, avvocato dello Stato;
- pentru Comisia Europeană, de S. Baches Opi, F. Jimeno Fernández și C. Urraca Caviedes, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 15 aprilie 2021,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 101 TFUE.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Sumal SL, pe de o parte, și Mercedes Benz Trucks España SL, pe de altă parte, în legătură cu răspunderea acesteia din urmă pentru participarea societății-mamă a acesteia, Daimler AG, la o încălcare a articolului 101 TFUE.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Regulamentul (CE) nr. 1/2003

- 3 Sub titlul „Aplicarea uniformă a dreptului [Uniunii] al concurenței”, articolul 16 din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [101] și [102 TFUE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167, rectificare în Ediție specială, 08/vol. 4, p. 269) prevede:

„(1) Atunci când instanțele naționale hotărăsc în privința unor acorduri, decizii sau practici în conformitate cu articolul [101] sau articolul [102 TFUE], care fac deja obiectul unei decizii a Comisiei [Europene], ele nu pot lua decizii contrare deciziei adoptate de Comisie. Acestea trebuie de asemenea să evite să ia decizii care pot intra în conflict cu o decizie preconizată de Comisie în cadrul procedurilor inițiate de aceasta. În acest scop, instanța națională poate evalua dacă este necesar să suspende procedura pe care a inițiat-o. Această obligație nu aduce atingere drepturilor și obligațiilor în temeiul articolului 234 din tratat.

(2) Atunci când autoritățile de concurență ale statelor membre decid în privința unor acorduri, decizii sau practici în temeiul articolului [101] sau articolului [102 TFUE], care fac deja obiectul unei decizii a Comisiei, ele nu pot lua decizii contrare deciziei adoptate de Comisie.”

- 4 Sub titlul „Amenzi”, articolul 23 din acest regulament prevede la alineatul (2) litera (a):

„Comisia poate aplica, prin decizie, amenzi asupra întreprinderilor și asociațiilor [a se citi «asocierilor»] de întreprinderi atunci când, în mod intenționat sau din neglijență, acestea:

(a) încalcă articolul [101] sau articolul [102 TFUE] [...].”

- 5 Intitulat „Audierea părților, a autorilor plângerii și a altor terți”, articolul 27 din regulamentul menționat prevede la alineatul (1):

„Înainte de adoptarea deciziilor prevăzute la articolele 7, 8, 23 și la articolul 24 alineatul (2), Comisia acordă întreprinderilor și asociațiilor [a se citi «asocierilor»] de întreprinderi care fac obiectul procedurilor desfășurate de Comisie ocazia de a-și exprima punctul de vedere cu privire la obiecțiunile formulate de Comisie. Comisia își fundamentează deciziile doar pe obiecțiunile asupra cărora părțile în cauză au putut prezenta comentarii. Autorii plângerii sunt implicați îndeaproape în proceduri.”

Regulamentul (UE) nr. 1215/2012

- 6 Articolul 7 din Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2012, L 351, p. 1) prevede:

„O persoană care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru poate fi acționată în justiție într-un alt stat membru:

[...]

2. în materie delictuală și cvasidelictuală, în fața instanțelor de la locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă;

[...]”

Dreptul spaniol

- 7 Sub titlul „Cu privire la despăgubirea pentru prejudiciul cauzat prin practicile de restrângere a concurenței”, articolul 71 din Ley 15/2007 de Defensa de la competencia (Legea 15/2007 privind protecția concurenței) din 3 iulie 2007 (BOE nr. 159 din 4 iulie 2007, p. 28848), în versiunea aplicabilă litigiului principal (denumită în continuare „Legea privind protecția concurenței”), prevede:

„1. Autorii unor încălcări ale dreptului concurenței răspund pentru daunele și prejudiciile cauzate.

2. În sensul prezentului titlu:

- a) Prin încălcare a dreptului concurenței se înțelege orice încălcare a articolului 101 sau 102 [TFUE] ori a articolului 1 sau 2 din prezenta lege.
- b) Activitățile ilicite ale unei societăți pot fi imputate și societăților sau persoanelor care o controlează, cu excepția cazului în care comportamentul său economic nu este determinat de niciuna dintre acestea.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 8 Mercedes Benz Trucks España este o societate-filială a grupului Daimler, a cărei societate-mamă este Daimler. Între anii 1997 și 1999, Sumal a achiziționat două camioane de la Mercedes Benz Trucks España, prin intermediul Stern Motor SL, o entitate concesionară a grupului Daimler.
- 9 La 19 iulie 2016, Comisia Europeană a adoptat Decizia C(2016) 4673 final referitoare la o procedură inițiată în temeiul articolului 101 [TFUE] și al articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul AT.39824 – Camioane), al cărei rezumat a fost publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* din 6 aprilie 2017 (JO 2017, C 108, p. 6) (denumită în continuare „Decizia din 19 iulie 2016”).
- 10 Potrivit acestei decizii, 15 producători europeni de camioane, printre care Daimler, au participat la o înțelegere sub forma unei încălcări unice și continue a articolului 101 TFUE și a articolului 53 din Acordul din 2 mai 1992 privind Spațiul Economic European (JO 1994, L 1, p. 3, Ediție specială, 11/vol. 53, p. 4) care a constatat în încheierea de acorduri coluzive privind stabilirea prețurilor și majorarea prețurilor brute ale camioanelor în Spațiul Economic European (SEE), precum și calendarul și transferul costurilor pentru introducerea tehnologiilor cu emisii scăzute pentru aceste camioane, impuse de standardele în vigoare. În cazul a trei societăți participante, această încălcare s-a desfășurat între 17 ianuarie 1997 și 20 septembrie 2010, iar în privința celorlalte 12 societăți participante, printre care Daimler, între 17 ianuarie 1997 și 18 ianuarie 2011.
- 11 În urma deciziei menționate, Sumal a sesizat Juzgado de lo Mercantil n° 7 de Barcelona (Tribunalul Comercial nr. 7 din Barcelona, Spania) cu o acțiune în despăgubire având ca obiect obligarea Mercedes Benz Trucks España la plata sumei de 22 204,35 euro corespunzătoare supra-prețului de achiziție pe care l-ar fi suportat ca urmare a înțelegerii la care participase Daimler, societatea-mamă a Mercedes Benz Trucks España.
- 12 Prin hotărârea din 23 ianuarie 2019, această instanță a respins acțiunea pentru motivul că Mercedes Benz Trucks España nu putea fi acționată în justiție în cadrul acțiunii menționate, întrucât Daimler, care este singura vizată de decizia Comisiei, trebuie considerată singura răspunzătoare pentru încălcarea în cauză.
- 13 Sumal a declarat apel împotriva acestei hotărâri la instanța de trimitere, care ridică problema dacă acțiunile în despăgubire introduse ca urmare a unor decizii ale autorităților de concurență prin care se constată practici anticoncurențiale pot fi îndreptate împotriva societăților-filială care nu sunt vizate de aceste decizii, dar care sunt deținute în proporție de 100 % de societăți vizate în mod direct de deciziile menționate.
- 14 În această privință, instanța de trimitere evidențiază unele divergențe între pozițiile adoptate de instanțele spaniole. În timp ce unele dintre aceste instanțe ar admite că asemenea acțiuni pot fi îndreptate împotriva unor societăți-filiale, întemeindu-se pe „teoria unității economice”, altele ar înlătura asemenea posibilitate, pentru motivul că această teorie ar permite să se stabilească în sarcina unei societăți-mamă răspunderea civilă pentru comportamentul unei societăți-filială, dar nu ar permite urmărirea în justiție a unei societăți-filială din cauza comportamentului societății-mamă a acesteia.

- 15 În aceste condiții, Audiencia Provincial de Barcelona (Curtea Provincială din Barcelona, Spania) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „[1]) Teoria unității economice care emană din jurisprudența Curții justifică extinderea răspunderii societății-mamă la filiala ei sau teoria respectivă se aplică numai pentru a extinde răspunderea filialelor la societatea-mamă?
- [2]) Extinderea noțiunii de «unitate economică» trebuie realizată în contextul relațiilor din cadrul grupului, luând în considerare exclusiv factori de control, sau se poate întemeia și pe alte criterii, printre care faptul că filiala a putut beneficia de pe urma încălcărilor?
- [3]) În cazul admiterii posibilității de extindere a răspunderii societății-mamă la filiala sa, care ar fi condițiile în care aceasta s-ar putea realiza?
- [4]) În cazul în care răspunsul la întrebările anterioare este în favoarea acceptării extinderii răspunderii la filiale pentru acțiunile societăților-mamă, ar fi compatibilă cu această jurisprudență [a Curții] o normă națională precum articolul 71 alineatul 2 din [Legea privind protecția concurenței], care prevede numai posibilitatea de a extinde răspunderea filialei la societatea-mamă, cu condiția să existe o situație de control al societății-mamă asupra filialei?”

Cu privire la cererea de redeschidere a fazei orale a procedurii

- 16 Prin înscrisul depus la grefa Curții la 28 aprilie 2021, Mercedes Benz Trucks España a solicitat să se dispună redeschiderea fazei orale a procedurii, în temeiul articolului 83 din Regulamentul de procedură al Curții.
- 17 În susținerea cererii, aceasta afirmă că raționamentul dezvoltat de domnul avocat general în Concluziile prezentate la 15 aprilie 2021 în prezenta cauză se întemeiază pe elemente de fapt noi sau pe ipoteze care nu au fost invocate de instanța de trimitere și care nu au fost puse în discuția părților din litigiul principal sau a persoanelor interesate, în sensul articolului 23 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene.
- 18 Mercedes Benz Trucks España contestă astfel, în primul rând, afirmația cuprinsă la nota de subsol 10 din concluziile domnului avocat general, potrivit căreia, în cererea de decizie preliminară, întinderea prejudiciului pe care Sumal pretinde că l-a suferit pare să fi făcut deja obiectul unei verificări de către instanța de trimitere.
- 19 În al doilea rând, Mercedes Benz Trucks España apreciază că domnul avocat general a arătat în mod eronat, la punctul 75 și la nota de subsol 86 din concluzii, că în Decizia din 19 iulie 2016 Comisia constatare că contactele coluzive, intervenite inițial la nivelul angajaților societăților-mamă implicate în înțelegere, s-au dovedit ulterior existente și la nivelul filialelor acestor societăți, mai precis doar la nivelul filialelor germane ale Daimler.
- 20 Este adevărat că, în temeiul articolului 83 din Regulamentul de procedură, Curtea poate oricând să dispună, după ascultarea avocatului general, redeschiderea fazei orale a procedurii, în special atunci când consideră că nu este suficient de lămurită sau atunci când o parte a invocat, după închiderea acestei faze, un fapt nou de natură să aibă o influență decisivă asupra deciziei Curții

sau atunci când cauza trebuie soluționată pe baza unui argument care nu a fost pus în discuția părților ori a persoanelor interesate prevăzute la articolul 23 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene.

- 21 În această privință, trebuie totuși să se arate de la bun început că conținutul concluziilor avocatului general nu poate constitui ca atare un astfel de fapt nou, în lipsa căruia părțile ar avea posibilitatea, prin intermediul invocării unui asemenea fapt, să răspundă la concluziile respective. Or, concluziile avocatului general nu pot fi puse în discuția părților. Curtea a avut pe această cale ocazia să sublinieze că, în conformitate cu articolul 252 TFUE, rolul avocatului general constă în a prezenta în mod public, cu deplină imparțialitate și în deplină independență, concluzii motivate cu privire la cauzele care, în conformitate cu Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, necesită intervenția sa, în vederea asistării acesteia în îndeplinirea misiunii sale, care este de a asigura respectarea dreptului în interpretarea și aplicarea tratatelor [a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 martie 2021, A.B. și alții (Numirea judecătorilor la Curtea Supremă – Căi de atac), C-824/18, EU:C:2021:153, punctele 63 și 64]. În temeiul articolului 20 al patrulea paragraf din acest statut și al articolului 82 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, concluziile avocatului general pun capăt fazei orale a procedurii. Întrucât se situează în afara discuției părților, concluziile deschid faza deliberării Curții. Prin urmare, nu este vorba despre un aviz destinat judecătorilor sau părților care ar emana de la o autoritate exterioară Curții, ci despre opinia individuală, motivată și exprimată public, a unui membru al instituției înseși (Ordonanța din 4 februarie 2000, Emesa Sugar, C-17/98, EU:C:2000:69, punctele 13 și 14).
- 22 În speță, Curtea constată, după ascultarea avocatului general, că elementele prezentate de Mercedes Benz Trucks España nu indică niciun fapt nou de natură să exercite o influență decisivă asupra deciziei pe care trebuie să o pronunțe în prezenta cauză și că această cauză nu trebuie soluționată pe baza unui argument care nu a fost pus în discuția părților sau a persoanelor interesate. În sfârșit, întrucât Curtea dispune, la finalul fazelor scrise și orale ale procedurii, de toate elementele necesare, este, așadar, suficient de lămurită pentru a se pronunța. În consecință, Curtea apreciază că nu este necesar să dispună redeschiderea fazei orale a procedurii.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la admisibilitatea cererii de decizie preliminară

- 23 Mercedes Benz Trucks España are îndoieli cu privire la admisibilitatea cererii de decizie preliminară, pentru două motive.
- 24 În primul rând, această cerere nu ar îndeplini cerințele prevăzute la articolul 94 din Regulamentul de procedură, întrucât nu a indicat faptele pertinente și dovedite pe baza cărora au fost adresate întrebările preliminare sau conținutul articolului 71 alineatul 2 din Legea privind protecția concurenței. În plus, cererea menționată ar furniza un cadru imprecis, parțial și inexact al jurisprudenței naționale relevante.
- 25 În speță, reiese dintr-o lectură de ansamblu a cererii de decizie preliminară că instanța de trimitere a definit în mod suficient cadrul factual și juridic în care se înscrie cererea sa de interpretare a dreptului Uniunii pentru a permite atât părților interesate să prezinte observații conform articolului 23 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, cât și Curții să răspundă în mod util la cererea menționată.

- 26 În al doilea rând, Mercedes Benz Trucks España susține că cele patru întrebări adresate sunt pur ipotetice. Astfel, primele trei întrebări nu ar avea nicio legătură cu faptele din litigiul principal, întrucât Sumal nici nu ar fi invocat, nici nu ar fi dovedit împrejurări de natură să justifice extinderea la Mercedes Benz Trucks España a răspunderii pentru încălcările săvârșite de Daimler, ci și-ar întemeia acțiunea exclusiv pe Decizia din 19 iulie 2016. De asemenea, în măsura în care articolul 71 alineatul 2 din Legea privind protecția concurenței nu ar fi aplicabil litigiului principal, dispoziția menționată nu ar avea nicio relevanță pentru soluționarea acestui litigiu.
- 27 În această privință, trebuie amintit că revine doar instanței naționale sesizate cu soluționarea litigiului și care trebuie să își asume răspunderea pentru hotărârea judecătorească ce urmează a fi pronunțată competența să aprecieze, în raport cu particularitățile cauzei, atât necesitatea unei hotărâri preliminare pentru a fi în măsură să pronunțe propria hotărâre, cât și relevanța întrebărilor pe care le adresează Curții. În consecință, în cazul în care întrebările adresate au ca obiect interpretarea unei norme de drept al Uniunii, Curtea este, în principiu, obligată să se pronunțe (Hotărârea din 9 iulie 2020, Santen, C-673/18, EU:C:2020:531, punctul 26 și jurisprudența citată).
- 28 Rezultă că întrebările privind dreptul Uniunii beneficiază de o prezumție de relevanță. Curtea poate refuza să se pronunțe asupra unei întrebări preliminare adresate de o instanță națională numai dacă este evident că interpretarea solicitată a unei norme a Uniunii nu are nicio legătură cu realitatea sau cu obiectul litigiului principal, atunci când problema este de natură ipotetică sau atunci când Curtea nu dispune de elementele de fapt și de drept necesare pentru a răspunde în mod util la întrebările care i-au fost adresate (Hotărârea din 9 iulie 2020, Santen, C-673/18, EU:C:2020:531, punctul 27 și jurisprudența citată).
- 29 Or, în speță, situația este diferită. Răspunsul pe care îl va da Curtea la cele patru întrebări adresate va condiționa soluționarea litigiului principal întrucât va permite instanței de trimitere, pe de o parte, să stabilească dacă va putea fi angajată răspunderea Mercedes Benz Trucks España și, pe de altă parte, să se pronunțe asupra compatibilității cu dreptul Uniunii a articolului 71 alineatul 2 din Legea privind protecția concurenței.
- 30 Din considerațiile de mai sus rezultă că cererea de decizie preliminară este admisibilă.

Cu privire la întrebările prima-a treia

- 31 Prin intermediul întrebărilor prima-a treia, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 101 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că victima unei practici anticoncurențiale a unei întreprinderi poate să introducă o acțiune în despăgubire, fără deosebire, împotriva unei societăți-mamă care a fost sancționată de Comisie pentru această practică printr-o decizie sau împotriva unei filiale a acestei societăți care nu este vizată de această decizie, din moment ce constituie împreună o unitate economică.
- 32 De la bun început, trebuie amintit că articolul 101 alineatul (1) TFUE produce efecte directe în raporturile dintre particulari și conferă justițiabililor drepturi pe care instanțele naționale trebuie să le protejeze (Hotărârea din 30 ianuarie 1974, BRT și Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs, 127/73, EU:C:1974:6, punctul 16, precum și Hotărârea din 14 martie 2019, Skanska Industrial Solutions și alții, C-724/17, EU:C:2019:204, punctul 24 și jurisprudența citată).

- 33 Deplina eficacitate a articolului 101 TFUE și în special efectul util al interdicției prevăzute la alineatul (1) al acestuia ar fi puse în discuție dacă nu ar exista posibilitatea oricărei persoane de a cere repararea prejudiciului care i-ar fi cauzat printr-un contract sau comportament susceptibil să restrângă sau să denatureze concurența (Hotărârea din 20 septembrie 2001, *Courage și Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465, punctul 26, precum și Hotărârea din 14 martie 2019, *Skanska Industrial Solutions și alții*, C-724/17, EU:C:2019:204, punctul 25).
- 34 Astfel, orice persoană are dreptul să solicite repararea prejudiciului suferit atunci când există o legătură de cauzalitate între acel prejudiciu și o înțelegere sau o practică interzisă de articolul 101 TFUE (Hotărârea din 13 iulie 2006, *Manfredi și alții*, C-295/04-C-298/04, EU:C:2006:461, punctul 61, precum și Hotărârea din 14 martie 2019, *Skanska Industrial Solutions și alții*, C-724/17, EU:C:2019:204, punctul 26 și jurisprudența citată), având în vedere că determinarea entității care are obligația să repare prejudiciul cauzat printr-o încălcare a articolului 101 TFUE este reglementată în mod direct de dreptul Uniunii (Hotărârea din 14 martie 2019, *Skanska Industrial Solutions și alții*, C-724/17, EU:C:2019:204, punctul 28).
- 35 Acest drept al oricărei persoane de a solicita repararea unui asemenea prejudiciu consolidează acțiunea normelor de concurență ale Uniunii și este de natură să descurajeze acordurile sau practicile, adesea disimulate, care sunt susceptibile să restrângă sau să denatureze concurența, contribuind pe această cale la menținerea unei concurențe reale în Uniune (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 septembrie 2001, *Courage și Crehan*, C-453/99, EU:C:2001:465, punctul 27, precum și Hotărârea din 14 martie 2019, *Skanska Industrial Solutions și alții*, C-724/17, EU:C:2019:204, punctul 44 și jurisprudența citată).
- 36 Într-adevăr, dincolo de însăși repararea prejudiciului invocat, accesul la un asemenea drept contribuie la obiectivul de descurajare aflat în centrul acțiunii Comisiei, care are obligația de a promova o politică generală ce urmărește aplicarea în materia concurenței a principiilor stabilite de Tratatul FUE și orientarea în acest sens a comportamentului întreprinderilor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 7 iunie 1983, *Musique Diffusion française și alții/Comisia*, 100/80-103/80, EU:C:1983:158, punctul 105). Acest acces este astfel de natură nu numai să remedieze prejudiciul direct pe care persoana respectivă pretinde că l-a suferit, ci și prejudiciile indirecte aduse structurii și funcționării pieței, care nu a putut să își dezvolte deplina eficacitate economică, mai ales în beneficiul consumatorilor vizați.
- 37 Rezultă din cele ce precedă că, la fel ca punerea în aplicare a normelor de concurență ale Uniunii de către autoritățile publice („public enforcement”), acțiunile în despăgubire pentru încălcarea acestor norme („private enforcement”) fac parte integrantă din sistemul de punere în aplicare a normelor menționate, al cărui scop principal constă în a reprima comportamentele anticoncurențiale ale întreprinderilor și a le descuraja să se angajeze în asemenea comportamente (Hotărârea din 14 martie 2019, *Skanska Industrial Solutions și alții*, C-724/17, EU:C:2019:204, punctul 45).
- 38 Prin urmare, noțiunea de „întreprindere”, în sensul articolului 101 TFUE, care constituie o noțiune autonomă a dreptului Uniunii, nu poate avea un domeniu de aplicare diferit în contextul aplicării de către Comisie a unor amenzi în temeiul articolului 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 și în cel al acțiunilor în despăgubire pentru încălcarea normelor de concurență ale Uniunii (Hotărârea din 14 martie 2019, *Skanska Industrial Solutions și alții*, C-724/17, EU:C:2019:204, punctul 47).

- 39 Or, din modul de redactare a articolului 101 alineatul (1) TFUE reiese că alegerea autorilor tratatelor a fost aceea de a utiliza această noțiune de „întreprindere” pentru a desemna autorul unei încălcări a dreptului concurenței, care poate fi sancționat în temeiul acestei dispoziții, iar nu alte noțiuni, precum cele de „societate” sau de „persoană juridică”. Legiuitorul Uniunii a reținut de asemenea noțiunea de „întreprindere” la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 pentru a defini entitatea căreia Comisia îi poate impune o amendă pentru a sancționa o încălcare a normelor dreptului Uniunii în materie de concurență (Hotărârea din 10 aprilie 2014, Areva și alții/Comisia, C-247/11 P și C-253/11 P, EU:C:2014:257, punctele 123 și 124, precum și Hotărârea din 25 noiembrie 2020, Comisia/GEA Group, C-823/18 P, EU:C:2020:955, punctele 62 și 63).
- 40 În același mod, din Directiva 2014/104/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene (JO 2014, L 349, p. 1), în special din articolul 2 punctul 2 din aceasta, rezultă că același legiuitor a definit „autorul încălcării”, care, potrivit acestei directive, are obligația să repare prejudiciul cauzat prin încălcarea legislației în materie de concurență imputabilă acestui autor, ca fiind „o întreprindere sau o asociație [a se citi «asociere»] de întreprinderi care a săvârșit o încălcare a legislației în materie de concurență”.
- 41 Procedând astfel, legislația Uniunii în materie de concurență, întrucât vizează activitățile întreprinderilor, consacră drept criteriu decisiv existența unui comportament unitar pe piață, fără ca separarea formală dintre diverse societăți rezultată din personalitatea lor juridică distinctă să poată să se opună unui asemenea caracter unitar în vederea aplicării normelor de concurență (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 iulie 1972, Imperial Chemical Industries/Comisia, 48/69, EU:C:1972:70, punctul 140, precum și Hotărârea din 14 decembrie 2006, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, C-217/05, EU:C:2006:784, punctul 41). Noțiunea de „întreprindere” cuprinde, așadar, orice entitate care exercită o activitate economică, independent de statutul juridic al acestei entități și de modul său de finanțare, și desemnează astfel o unitate economică, chiar dacă din punct de vedere juridic această unitate economică este constituită din mai multe persoane fizice sau juridice (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, C-97/08 P, EU:C:2009:536, punctele 54 și 55, precum și Hotărârea din 27 aprilie 2017, Akzo Nobel și alții/Comisia, C-516/15 P, EU:C:2017:314, punctele 47 și 48). Această unitate economică constă într-o organizare unitară de elemente personale, materiale și imateriale ce urmărește în mod durabil un scop economic determinat, organizare care poate contribui la săvârșirea unei încălcări prevăzute la articolul 101 alineatul (1) TFUE (Hotărârea din 1 iulie 2010, Knauf Gips/Comisia, C-407/08 P, EU:C:2010:389, punctele 84 și 86).
- 42 În cazul în care o asemenea entitate economică încalcă articolul 101 alineatul (1) TFUE, îi revine răspunderea pentru încălcare, potrivit principiului răspunderii personale. În această privință, pentru a reține răspunderea unei anumite entități juridice care face parte dintr-o unitate economică, este necesar să se probeze că cel puțin o entitate juridică care aparține acestei unități economice a încălcat articolul 101 alineatul (1) TFUE, într-un mod în care întreprinderea constituită de această unitate economică să fie considerată că a săvârșit o încălcare a dispoziției menționate, iar această împrejurare să fie menționată într-o decizie a Comisiei rămasă definitivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 27 aprilie 2017, Akzo Nobel și alții/Comisia, C-516/15 P, EU:C:2017:314, punctele 49 și 60) sau constatată în mod autonom în fața instanței naționale în cauză, atunci când Comisia nu a adoptat o decizie referitoare la existența unei încălcări.

- 43 Reiese astfel din jurisprudență că comportamentul ilicit al unei societăți-filială poate fi imputat societății-mamă în special atunci când, deși are personalitate juridică distinctă, la momentul săvârșirii încălcării această societate-filială nu își stabilește în mod autonom comportamentul pe piață, ci aplică în esență instrucțiunile care îi sunt date de societatea-mamă, având în vedere mai ales legăturile organizatorice, economice și juridice care unesc aceste două entități juridice, astfel încât, într-o atare situație, ele fac parte din aceeași unitate economică și, prin urmare, formează o singură întreprindere, autor al comportamentului ilicit (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia, C-97/08 P, EU:C:2009:536, punctele 58 și 59, precum și Hotărârea din 27 aprilie 2017, Akzo Nobel și alții/Comisia, C-516/15 P, EU:C:2017:314, punctele 52 și 53, precum și jurisprudența citată). În cazul în care se stabilește că societatea-mamă și filiala sa fac parte din aceeași unitate economică și, prin urmare, formează o singură întreprindere, în sensul articolului 101 TFUE, existența însăși a acestei unități economice care a săvârșit încălcarea este, așadar, cea care determină în mod decisiv răspunderea uneia sau a celeilalte societăți care alcătuiesc întreprinderea pentru comportamentul anticoncurențial al acesteia din urmă.
- 44 Pe acest temei, noțiunea de „întreprindere” și, prin intermediul acesteia, noțiunea de „unitate economică” determină deplin drept o răspundere solidară între entitățile care compun unitatea economică la momentul săvârșirii încălcării (a se vedea în acest sens, în ceea ce privește caracterul solidar în materie de amenzi, Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Villeroy & Boch/Comisia, C-625/13 P, EU:C:2017:52, punctul 150, precum și Hotărârea din 25 noiembrie 2020, Comisia/GEA Group, C-823/18 P, EU:C:2020:955, punctul 61 și jurisprudența citată).
- 45 În aceste condiții, trebuie să se arate de asemenea că organizarea grupurilor de societăți care pot constitui o unitate economică poate fi foarte diferită de la un grup la altul. Există printre altele grupuri de societăți de tip „conglomerat” ce își desfășoară activitatea în mai multe domenii economice care nu prezintă nicio legătură între ele.
- 46 Prin urmare, posibilitatea recunoscută victimei unei practici anticoncurențiale de a iniția în cadrul unei acțiuni în despăgubire mai degrabă răspunderea unei societăți-filială decât răspunderea societății-mamă nu poate fi acordată în mod automat împotriva oricărei societăți-filială a societății-mamă vizate într-o decizie a Comisiei prin care este sancționat un comportament ilicit. Într-adevăr, astfel cum a arătat în esență domnul avocat general la punctul 58 din concluzii, noțiunea de „întreprindere” utilizată la articolul 101 TFUE este o noțiune funcțională, fiind necesar ca unitatea economică care o constituie să fie identificată din punctul de vedere al obiectului acordului în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 iulie 1984, Hydrotherm Gerätebau, 170/83, EU:C:1984:271, punctul 11, și Hotărârea din 26 septembrie 2013, The Dow Chemical Company/Comisia, C-179/12 P, EU:C:2013:605, punctul 57).
- 47 În consecință, aceeași societate-mamă poate face parte din mai multe unități economice constituite, în funcție de activitatea economică în cauză, din această societate și diferite combinații ale societăților-filială ale acesteia care aparțin, toate, aceluiași grup de societăți. Dacă situația ar fi diferită, o societate-filială care face parte dintr-un asemenea grup ar risca să se stabilească în sarcina sa răspunderea pentru încălcările săvârșite în cadrul unor activități economice care nu prezintă nicio legătură cu propria activitate și în care nu ar fi implicată în niciun mod, nici măcar indirect.

- 48 Din ansamblul celor care precedă rezultă că, în cadrul unei acțiuni în despăgubire care se întemeiază pe existența unei încălcări a articolului 101 alineatul (1) TFUE constatate de Comisie într-o decizie, în sarcina unei entități juridice care nu este desemnată în această decizie că a săvârșit o încălcare a dreptului concurenței se poate stabili totuși răspunderea pe acest temei din cauza comportamentului ilicit al altei entități juridice, în cazul în care aceste două persoane fac parte din aceeași unitate economică și constituie astfel o întreprindere, care este autorul încălcării în sensul articolului 101 TFUE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 aprilie 2014, Comisia/Siemens Österreich și alții și Siemens Transmission & Distribution și alții/Comisia, C-231/11 P-C-233/11 P, EU:C:2014:256, punctul 45, precum și Hotărârea din 26 ianuarie 2017, Villeroy & Boch/Comisia, C-625/13 P, EU:C:2017:52, punctul 145).
- 49 Într-adevăr, Curtea a statuat deja că raportul de solidaritate dintre membrii unei unități economice justifică printre altele să se rețină circumstanța agravantă a încălcărilor repetate în privința societății-mamă, chiar dacă aceasta nu a făcut obiectul unor investigații anterioare care să fi condus la adoptarea unei comunicări privind obiecțiunile și a unei decizii. Într-o asemenea situație, este determinantă constatarea anterioară a unei prime încălcări rezultate din comportamentul unei societăți-filială cu care această societate-mamă implicată în a doua încălcare forma deja, la momentul primei încălcări, o singură întreprindere în sensul articolului 101 TFUE (Hotărârea din 5 martie 2015, Comisia și alții/Versalis și alții, C-93/13 P și C-123/13 P, EU:C:2015:150, punctul 91).
- 50 În consecință, nimic nu se opune, în principiu, ca victima unei practici anticoncurențiale să introducă o acțiune în despăgubire împotriva uneia dintre entitățile juridice care constituie unitatea economică și, prin urmare, împotriva întreprinderii care, prin săvârșirea unei încălcări a articolului 101 alineatul (1) TFUE, a cauzat prejudiciul suferit de această victimă.
- 51 Așadar, în împrejurări în care când existența unei încălcări a articolului 101 alineatul (1) TFUE a fost stabilită în sarcina unei societăți-mamă, victima acestei încălcări are posibilitatea de a încerca să angajeze mai degrabă răspunderea civilă a unei societăți-filială a acestei societăți-mamă decât răspunderea societății-mamă, în conformitate cu jurisprudența citată la punctul 42 din prezenta hotărâre. Răspunderea acestei societăți-filială nu poate fi însă angajată decât dacă victima face dovada, fie întemeindu-se pe o decizie adoptată în prealabil de Comisie în temeiul articolului 101 TFUE, fie prin orice alt mijloc, în special atunci când Comisia nu s-a pronunțat cu privire la acest aspect în decizia respectivă sau nu a ajuns încă să adopte o decizie, că, având în vedere, pe de o parte, legăturile economice, organizatorice și juridice menționate la punctele 43 și 47 din prezenta hotărâre și, pe de altă parte, existența unei legături concrete între activitatea economică a acestei societăți-filială și obiectul încălcării pentru care s-a stabilit răspunderea în sarcina societății-mamă, filiala respectivă constituia cu societatea-mamă a acesteia o unitate economică.
- 52 Din considerațiile care precedă rezultă că o asemenea acțiune în despăgubire introdusă împotriva unei societăți-filială presupune ca reclamantul să dovedească, pentru a constata existența unei unități economice între o societate-mamă și societatea-filială în sensul punctelor 41 și 46 din prezenta hotărâre, legăturile care unesc aceste societăți menționate la punctul precedent al prezentei hotărâri, precum și legătura concretă, menționată la același punct, între activitatea economică a acestei societăți-filială și obiectul încălcării pentru care s-a stabilit răspunderea în sarcina societății-mamă. Astfel, în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, victima ar trebui să stabilească, în principiu, că acordul anticoncurențial încheiat de societatea-mamă pentru care aceasta a fost sancționată privește aceleași produse ca cele comercializate de societatea-filială. Procedând în acest mod, victima demonstrează că tocmai unitatea economică de care aparține societatea-filială, împreună cu societatea-mamă a acesteia,

constituie întreprinderea care a săvârșit încălcarea constatată de Comisie în temeiul articolului 101 alineatul (1) TFUE, în conformitate cu concepția funcțională a noțiunii de „întreprindere”, reținută la punctul 46 din prezenta hotărâre.

- 53 Trebuie să se adauge că de cerințele dreptului la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil, garantat prin articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, trebuie să beneficieze pârâtul în cadrul unei acțiuni în despăgubire, care poate conduce la obligarea acestuia la despăgubirea victimei unei practici anticoncurențiale. De asemenea, este necesar ca societatea-filială în cauză să își poată apăra drepturile, în conformitate cu principiul respectării dreptului la apărare, care este un principiu fundamental al dreptului Uniunii (a se vedea prin analogie Hotărârea din 5 martie 2015, Comisia și alții/Versalis și alții, C-93/13 P și C-123/13 P, EU:C:2015:150, punctul 94, precum și Hotărârea din 29 aprilie 2021, Banco de Portugal și alții, C-504/19, EU:C:2021:335, punctul 57). În consecință, societatea-filială respectivă trebuie să dispună în fața instanței naționale în cauză de toate mijloacele necesare exercitării utile a dreptului său la apărare, în special pentru a putea să conteste apartenența sa la aceeași întreprindere ca societatea-mamă a acesteia.
- 54 Cu privire la acest aspect, societatea-filială respectivă trebuie să poată combate răspunderea sa pentru pretinsul prejudiciu, în special prin susținerea oricărui motiv pe care l-ar fi putut invoca dacă ar fi fost implicată în procedura inițiată de Comisie împotriva societății-mamă a acesteia care a condus la adoptarea unei decizii a Comisiei de constatare a existenței unui comportament ilicit contrar articolului 101 TFUE („public enforcement”).
- 55 Totuși, în ceea ce privește situația în care o acțiune în despăgubire se întemeiază pe constatarea de către Comisie a unei încălcări a articolului 101 alineatul (1) TFUE într-o decizie adresată societății-mamă a societății-filială pârâte, aceasta din urmă nu poate contesta în fața instanței naționale existența încălcării constatate pe această cale de Comisie. Într-adevăr, articolul 16 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003 prevede printre altele că, atunci când instanțele naționale hotărăsc în privința unor acorduri, decizii sau practici ce intră în domeniul de aplicare al articolului 101 TFUE, care fac deja obiectul unei decizii a Comisiei, ele nu pot lua decizii contrare deciziei adoptate de Comisie.
- 56 În această privință, trebuie amintit că este adevărat că articolul 27 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003 prevede că, înainte de adoptarea unei decizii privind constatarea unei încălcări a normelor de concurență și de aplicare a unei amenzi, Comisia acordă persoanelor care fac obiectul procedurii ocazia de a-și exprima punctul de vedere cu privire la obiecțiunile formulate și își fundamentează deciziile doar pe obiecțiunile asupra cărora părțile în cauză au putut prezenta comentarii. În acest context, comunicarea privind obiecțiunile urmărește să permită exercitarea dreptului la apărare de către fiecare persoană juridică ce face obiectul procedurii administrative în materie de concurență. În schimb, atunci când Comisia nu are intenția de a constata o încălcare în privința unei societăți, dreptul la apărare nu impune trimiterea unei comunicări privind obiecțiunile către această societate. Astfel, trimiterea unei comunicări privind obiecțiunile către o anumită societate urmărește să asigure respectarea dreptului la apărare al acestei societăți, iar nu al unei terțe persoane, chiar dacă această din urmă persoană ar fi vizată de aceeași procedură administrativă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 septembrie 2017, LG Electronics și Koninklijke Philips Electronics/Comisia, C-588/15 P și C-622/15 P, EU:C:2017:679, punctele 44-46).

- 57 Principiile menționate sunt însă specifice procedurilor Comisiei de constatare a unor încălcări, care prezintă, astfel, particularitatea de a putea conduce la aplicarea unei amenzi entităților juridice care fac în mod specific obiectul unor asemenea proceduri.
- 58 În schimb, principiul răspunderii personale nu se opune, în împrejurările descrise la punctul 56 din prezenta hotărâre, caracterului definitiv, în privința unei societăți-filială, al constatării unei asemenea încălcări întrucât, astfel cum s-a amintit la punctul 42 din prezenta hotărâre, unitatea economică constitutivă a întreprinderii care a săvârșit încălcarea este cea care trebuie să răspundă pentru aceasta.
- 59 Într-adevăr, după cum reiese din jurisprudența Curții amintită la punctul 49 din prezenta hotărâre, Curtea a statuat deja, în ceea ce privește luarea în considerare, în scopul aplicării circumstanței agravante pe care o constituie încălcările repetate în privința unei societăți-mamă, a unei încălcări săvârșite de societatea-filială a acestei societăți-mamă, că nu este necesar ca aceasta din urmă să fi făcut deja obiectul unor investigații anterioare care să fi condus la o comunicare privind obiecțiunile și la o decizie, cu condiția ca societatea-filială al cărei comportament a determinat o încălcare să fi format cu societatea-mamă în cauză, deja la momentul primei încălcări, o singură întreprindere în sensul articolului 101 TFUE. Așadar, în măsura în care o decizie de constatare a existenței unei încălcări săvârșite de o întreprindere a fost adresată uneia dintre societățile care constituiau deja acea întreprindere la momentul săvârșirii încălcării, astfel încât această societate și, prin intermediul său, respectiva întreprindere au avut ocazia să conteste existența încălcării respective, dreptul la apărare al celorlalte societăți care constituiau aceași întreprindere nu poate fi încălcat din cauza luării în considerare a existenței acestei încălcări în cadrul unei proceduri ulterioare de despăgubire, care a fost inițiată de o persoană care a suferit un prejudiciu ca urmare a comportamentului ilicit în cauză, întrucât o asemenea acțiune nu poate, în mod specific, să conducă la aplicarea unei sancțiuni precum o amendă în sarcina acestor alte societăți.
- 60 În schimb, atunci când într-o decizie adoptată în temeiul articolului 101 TFUE Comisia nu a constatat niciun comportament ilicit, societatea-filială a unei societăți-mamă căreia îi este imputată încălcarea are dreptul în mod firesc să conteste nu numai apartenența sa la aceeași „întreprindere” ca societatea-mamă, ci și existența încălcării invocate.
- 61 Este de asemenea necesar să se precizeze, în continuarea aspectelor subliniate la punctul 51 din prezenta hotărâre, că, astfel cum a arătat Comisia în răspunsul la o întrebare scrisă adresată de Curte și astfel cum a arătat domnul avocatul general la punctul 76 din concluzii, posibilitatea instanței naționale în cauză de a constata o eventuală răspundere a societății-filială pentru prejudiciile cauzate nu este exclusă pentru simplul fapt că, după caz, Comisia nu a adoptat nicio decizie sau prin decizia prin care aceasta a constatat încălcarea nu a fost aplicată acestei societăți o sancțiune administrativă.
- 62 Într-adevăr, așa cum Curtea a statuat la punctul 51 din Hotărârea din 27 aprilie 2017, Akzo Nobel și alții/Comisia (C-516/15 P, EU:C:2017:314), nici articolul 23 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 1/2003, nici jurisprudența nu determină persoana juridică sau fizică în sarcina căreia Comisia trebuie să stabilească răspunderea pentru încălcare și să o sancționeze prin aplicarea unei amenzi.
- 63 Astfel, conform jurisprudenței citate la punctul 42 din prezenta hotărâre, Comisia poate stabili în mod liber răspunderea pentru o încălcare și poate sancționa prin aplicarea unei amenzi orice entitate juridică a unei întreprinderi care a participat la o încălcare a articolului 101 TFUE.

Rezultă că din identificarea de către Comisie a unei societăți-mamă drept persoană juridică în sarcina căreia se poate stabili răspunderea pentru încălcarea săvârșită de o întreprindere, nu se poate deduce constatarea că vreuna dintre societățile-filiale ale acesteia nu face parte din aceeași întreprindere care trebuie să răspundă pentru aceeași încălcare.

- 64 Trebuie să se adauge în orice caz că în împrejurările din litigiul principal nu exista niciun element care să se opună, în principiu, ca reclamanta din litigiul principal, pretinsă victimă a încălcării în cauză, să introducă acțiunea în despăgubire la instanțele spaniole împotriva societății-mamă, Daimler sau chiar împotriva acesteia din urmă și a Mercedes Benz Trucks España împreună, eventuala răspundere a acesteia din urmă pentru încălcare fiind supusă condițiilor prevăzute la punctul 52 din prezenta hotărâre.
- 65 Astfel, trebuie amintit că o acțiune care are ca obiect repararea prejudiciului rezultat din pretinse încălcări ale legislației Uniunii în materia concurenței precum acțiunea din litigiul principal se încadrează în „materia civilă și comercială”, în sensul articolului 1 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1215/2012, și intră, pe cale de consecință, în domeniul de aplicare al acestui regulament. În plus, din jurisprudența constantă a Curții referitoare la articolul 7 punctul 2 din regulamentul menționat reiese că noțiunea de „loc unde s-a produs fapta prejudiciabilă” cuprinsă în această dispoziție vizează atât locul materializării prejudiciului, cât și pe cel unde s-a produs evenimentul cauzator al acestui prejudiciu, astfel încât pârâtul poate fi acționat în justiție, la alegerea reclamantului, în fața instanței de la unul dintre cele două locuri (Hotărârea din 29 iulie 2019, Tibor-Trans, C-451/18, EU:C:2019:635, punctele 24 și 25, precum și jurisprudența citată).
- 66 Curtea a precizat de asemenea că un prejudiciu care constă în costuri suplimentare impuse de un fabricant de camioane concesionarilor și transferate de aceștia din urmă utilizatorilor finali constituie un prejudiciu direct ce poate determina, în principiu, temeiul competenței instanțelor statului membru pe teritoriul căruia s-a materializat, din moment ce costurile suplimentare plătite din cauza prețurilor ridicate în mod artificial apăreau ca fiind consecința imediată a încălcării articolului 101 TFUE. Or, atunci când piața afectată de comportamentul anticoncurențial se află în statul membru pe teritoriul căruia se pretinde că a avut loc prejudiciul invocat, este necesar să se considere că locul materializării prejudiciului, în scopul aplicării articolului 7 punctul 2 din Regulamentul nr. 1215/2012, se află în acest stat membru (a se vedea în acest sens Hotărârea din 29 iulie 2019, Tibor-Trans, C-451/18, EU:C:2019:635, punctele 30, 31 și 33).
- 67 Având în vedere cele ce precedă, este necesar să se răspundă la întrebările prima-a treia că articolul 101 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că victima unei practici anticoncurențiale a unei întreprinderi poate să introducă o acțiune în despăgubire, fără deosebire, împotriva unei societăți-mamă care a fost sancționată de Comisie pentru această practică într-o decizie sau împotriva unei filiale a acestei societăți, care nu este vizată de decizia respectivă, din moment ce constituie împreună o unitate economică. Societatea-filială în cauză trebuie să poată invoca în mod util dreptul său la apărare pentru a demonstra că nu aparține întreprinderii respective și, în cazul în care Comisia nu a adoptat o decizie în temeiul articolului 101 TFUE, are de asemenea dreptul să conteste însăși existența pretinsului comportament ilicit.

Cu privire la a patra întrebare

- 68 Prin intermediul celei de a patra întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 101 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care prevede posibilitatea de a stabili răspunderea pentru comportamentul unei societăți în sarcina altei societăți numai în cazul în care a doua societate exercită un control asupra primei societăți.
- 69 Întrucât din răspunsul dat la întrebările prima-a treia rezultă că articolul 101 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că o victimă a unei practici anticoncurențiale a unei întreprinderi poate introduce o acțiune în despăgubire împotriva unei societăți-filială din cauza participării societății-mamă la această practică, din moment ce constituie o unitate economică și, prin urmare, formează împreună acea întreprindere, trebuie să se considere că această dispoziție se opune, pe cale de consecință, unei reglementări naționale care prevede într-o asemenea situație posibilitatea de a stabili răspunderea pentru comportamentul unei societăți în sarcina altei societăți numai în cazul în care a doua societate exercită un control asupra primei societăți.
- 70 Cu toate acestea, trebuie amintit că, pentru a asigura efectivitatea ansamblului dispozițiilor dreptului Uniunii, principiul supremației dreptului Uniunii impune printre altele instanțelor naționale să interpreteze, în cea mai mare măsură posibilă, dreptul lor intern în conformitate cu dreptul Uniunii (Hotărârea din 24 iunie 2019, *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, punctul 57, și Hotărârea din 4 martie 2020, *Bank BGŻ BNP Paribas*, C-183/18, EU:C:2020:153, punctul 60).
- 71 La aplicarea dreptului național, aceste instanțe au, așadar, obligația să îl interpreteze, în cea mai mare măsură posibilă, în lumina textului și a finalității dispoziției de drept primar în discuție, luând în considerare ansamblul dreptului intern și aplicând metodele de interpretare recunoscute de acesta, pentru a garanta efectivitatea deplină a dispoziției respective și pentru a identifica o soluție conformă cu finalitatea urmărită de aceasta (a se vedea în acest sens Hotărârea din 24 iunie 2019, *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, punctele 73 și 77, precum și Hotărârea din 4 martie 2020, *Bank BGŻ BNP Paribas*, C-183/18, EU:C:2020:153, punctul 66).
- 72 Obligația interpretării conforme a dreptului național are însă anumite limite și nu poate printre altele să constituie un temei pentru o interpretare *contra legem* a dreptului național (a se vedea în acest sens Hotărârea din 4 iulie 2006, *Adeneler și alții*, C-212/04, EU:C:2006:443, punctul 110, precum și Hotărârea din 4 martie 2020, *Bank BGŻ BNP Paribas*, C-183/18, EU:C:2020:153, punctul 67).
- 73 În aceste condiții, în cazul în care instanța de trimitere nu s-ar considera în măsură să rețină o interpretare a articolului 71 alineatul 2 din Legea privind protecția concurenței conformă cu interpretarea articolului 101 alineatul (1) TFUE desprinsă din cuprinsul punctului 67 din prezenta hotărâre, ar avea obligația să înlăture această dispoziție națională și să aplice în mod direct articolul 101 alineatul (1) TFUE în litigiul principal.
- 74 În această privință, nu pare exclus, la prima vedere, să se considere, așa cum a arătat guvernul spaniol în observațiile sale scrise, ca în cadrul unei acțiuni în despăgubire răspunderea unei societăți-filială să poată fi angajată în temeiul articolului 71 alineatul 2 litera a) din Legea privind protecția concurenței. Astfel, în temeiul acestei dispoziții, încălcarea dreptului concurenței este înțeleasă ca orice încălcare a articolului 101 sau 102 TFUE sau a articolului 1 sau 2 din această

lege. Or, guvernul menționat susține că este posibil ca fapta prejudiciabilă să fie imputată societății-filială în temeiul articolului 71 alineatul 2 litera a) din legea menționată, aspect a cărui verificare este însă de competența instanței de trimitere.

- 75 În aceste condiții, este necesar să se răspundă la a patra întrebare că articolul 101 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care prevede posibilitatea de a stabili răspunderea pentru comportamentul unei societăți în sarcina altei societăți numai în cazul în care a doua societate exercită un control asupra primei societăți.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 76 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

- 1) **Articolul 101 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că victima unei practici anticoncurențiale a unei întreprinderi poate să introducă o acțiune în despăgubire, fără deosebire, împotriva unei societăți-mamă care a fost sancționată de Comisia Europeană pentru această practică într-o decizie sau împotriva unei filiale a acestei societăți, care nu este vizată de decizia respectivă, din moment ce constituie împreună o unitate economică. Societatea-filială în cauză trebuie să poată invoca în mod util dreptul său la apărare pentru a demonstra că nu aparține întreprinderii respective și, în cazul în care Comisia nu a adoptat o decizie în temeiul articolului 101 TFUE, are de asemenea dreptul să conteste însăși existența pretinsului comportament ilicit.**
- 2) **Articolul 101 alineatul (1) TFUE trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care prevede posibilitatea de a stabili răspunderea pentru comportamentul unei societăți în sarcina altei societăți numai în cazul în care a doua societate exercită un control asupra primei societăți.**

Semnăturis